

Een formatieve cultuur met behulp van RTTI en OMZA: acht tips van het Emelwerda College

09 JANUARI 2023

ONDERWERP: SCHOOLONTWIKKELING

Wat in 2018 begon met een pilot formatief evalueren op het Emelwerda College, groeide uit tot de ontwikkeling van een feedbackcultuur waar formatief handelen in alle klassen centraal staat. Afdelingsleider Marja Dragt blikt terug én vooruit. De school wil nu onderzoeken of en hoe ze de ondersteunende instrumenten RTTI en OMZA in de bovenbouw kan implementeren.

Naar leerlingen kijken

RTTI (Reproductie, Training, Transfer en Inzicht) is een instrument dat inzicht geeft in waar leerlingen in hun ontwikkeling staan en waar ze bijvoorbeeld herhaling of verdieping nodig hebben. Met **OMZA** (Organisatie, Meedoen, Zelfvertrouwen en Autonomie) kun je het leergedrag van leerlingen benoemen, sturen en verbeteren. “Dat haakt aan op het leerproces en hoe we naar leerlingen kijken”, vertelt Marja, afdelingsleider mavo en leraar geschiedenis en maatschappijleer.

Motivatie en betrokkenheid

In dit **praktijkvoorbeeld** vertelde ze hoe de school meer motivatie en meer betrokkenheid van de leerlingen bij hun leerproces nastreeft. De pilot formatief evalueren in 1 mavo/havo was een succes en inmiddels wordt formatief handelen – want zo noemt iedereen in de school het nu – in combinatie met RTTI en OMZA in alle mavoklassen en in klas 1 t/m 3 van havo en vwo toegepast. “Met formatief handelen laten de leerkrachten zien dat het over het hele leerproces van de leerling gaat”, vertelt Marja. “Leraren benoemen de leerdoelen aan het begin van de les en maken het leren van leerlingen zichtbaar. De feedbackcultuur is in ontwikkeling.”

Nieuwe leraren

Formatief handelen loopt als een rode draad door de hele school en dat komt mede doordat er elke studiedag aandacht aan wordt besteed. “Dat we nieuwe leraren nadrukkelijk in dit proces moeten meenemen, is een aandachtspunt”, vertelt Marja. “Op de mavo begonnen we met een klein team en daar geven veel leraren les in de onder- én bovenbouw. Op de havo en het vwo zijn de leraren in de bovenbouw vaak nog niet bekend met RTTI en OMZA. Dat geldt ook voor nieuwe leraren en daar hebben de coaches een belangrijke rol.” Eén van die coaches is Cleo den Os, leraar Frans. Zij hielp de leraren in de kernteams van de onderbouw met deze ondersteunende instrumenten te werken.

“Feedback geven naast cijfers, kan een positief effect hebben op het leerproces richting het examen”

Meerwaarde

Bij formatief handelen gaat het erom dat je als leraar inzicht hebt in wat een leerling nodig heeft om een leerdoel te bereiken”, vertelt Cleo. “RTTI en OMZA helpen daarbij en we willen zorgvuldig kijken wat de meerwaarde ervan in de bovenbouw is.” Marja vult aan dat die zorgvuldigheid nodig is omdat leraren en leerlingen in de bovenbouw te maken krijgen met toetsweken, examencijfers en het PTA. “Feedback geven naast cijfers, kan een positief effect hebben op het leerproces richting het examen”, zegt ze. Leraren in de bovenbouw gebruikten OMZA onlangs voor het eerst tijdens de leerlingenbesprekingen. “We moeten leraren en afdelingsleiders daarin trainen en de kennis en ervaringen uit de onderbouw meenemen naar de bovenbouw.”

Toetsweken

Een van die ervaringen is de wens om de toetsweken in 3 mavo af te schaffen. Marja: “Daar zijn we van teruggekomen. Als je de toetsweken uit het rooster haalt, hebben de leerlingen hier en daar een toets en volgen ze verder de reguliere lessen. Maar die toetsen zijn wel echte tentamens. Het zijn dus grotere toetsen die langer duren en dat past eigenlijk niet in het gewone lesrooster. De leerlingen kregen te weinig tijd om zich goed voor te bereiden en dat zagen we terug in de resultaten. Daarom zijn de toetsweken weer ingevoerd, ook in 3 havo en 3 vwo. In een toetsrooster zijn geen lessen en hebben de leerlingen dus tijd om ervoor te leren.”

“Momenten om van elkaar te leren en te oefenen, moet je in de jaaragenda plannen”

Lef hebben

Als afdelingsleider zegt Marja geleerd te hebben om ruimdenkend te zijn. Marja: “Als we RTTI willen gebruiken, kunnen we niet alle vakken over één kam scheren. Bij kunstvakken toetsen ze de voortgang bijvoorbeeld meer met behulp van rubrics en bij moderne vreemde talen toetsen ze meer vaardigheden dan kennis. En wiskundeleraren zijn juist gewend om veel toetsen af te nemen. Hoewel het uitgangspunt blijft om veel minder toetsen te geven, moet je als afdelingsleider het lef hebben om naar andere mogelijkheden te kijken. De

verantwoordelijkheid ligt bij de vaksecties en je moet uit durven gaan van de professionaliteit van de leraar. Ook moeten we iedereen de tijd geven om te oefenen en te toetsen volgens het gedachtegoed van RTTI. Daar zijn trainingen, studiedagen en het delen van best practices voor nodig.”

Samenwerken

“Op de mavo stelden we de leraren vrij van surveillance tijdens de toetsweken”, vertelt Marja verder. “De vrijgekomen tijd werd benut om te oefenen en met elkaar te sparren. Dat kunnen we ook in de bovenbouw toepassen en het is aan de afdelingsleiders om dat te faciliteren.” Van de implementatie van RTTI en OMZA in de onderbouw leerde Marja dat de leraren van verschillende kernteams nog meer met elkaar kunnen samenwerken. “Als ik terugkijk, had dat in mijn ogen beter gekund. Momenten om van elkaar te leren en te oefenen, moet je in de jaaragenda plannen.”

Dialogoog

Marja vindt het waardevol dat ze nu als afdelingsleider van de mavo betrokken is bij een schoolbrede implementatie van de ondersteunende instrumenten. “We weten dat ze helpen om de leerling de juiste volgende stap in het leerproces te laten zetten. Een kaal cijfer is informatiearm. Feedback leidt tot feed forward en tot een cijferverbetering en richting het examen doen leerlingen daar hun voordeel mee. Door met elkaar de dialoog te voeren, vinden we een weg. De pilotklas uit 2018 deed vorig jaar examen en het slagingspercentage was goed. We hebben gezien dat het werkt.”

Tips van afdelingsleider Marja en coach formatief handelen Cleo:

1. Wees ruimdenkend en heb het lef om zaken anders aan te pakken dan je oorspronkelijk van plan was;
2. Houd vast aan het toetsrooster: dat geeft de leerlingen de tijd om te leren;
3. Neem nieuwe leraren nadrukkelijk mee in het ontwikkelproces naar een formatieve cultuur;
4. Ga er niet automatisch vanuit dat (nieuwe) leraren formatief handelen al beheersen;
5. Plan leraren vrij van bijvoorbeeld surveillance en laat hen de vrijgekomen tijd benutten om zich in de ondersteunende instrumenten te verdiepen en ermee te oefenen;
6. Blijf met elkaar in gesprek over hoe je RTTI en OMZA kunt inzetten ter ondersteuning van formatief handelen;
7. Plan momenten om van elkaar te leren en te oefenen in de jaaragenda in;
8. Geef als schoolleider het vertrouwen aan het team: blijf uitleggen waarom formatief handelen belangrijk is en laat zien dat deze aanpak werkt.